

Talabalarga Tasviriy San'at Fanlari Integratsiyasi Asosida Dars Mashg'Ulotlarini Tashkil Etish Metodikasi

Narimonova Shodiya Sa'dulla qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Tasviriy san'at va amaliy bezak san'ati" mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: ushbu maqolada oliy ta'lim yurtida ta'lim oluvchi talabalarga tasviriy san'at fanlarini integratsiya asosida dars berish metodikasi haqida so'z boradi. Fanlar integratsiyasining ahamiyati va ta'lim sifatiga erishish haqida ham ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, integratsiya, integrativ ta'lim, kinestetik ta'lim.

Аннотация: в данной статье говорится о методике обучения студентов, обучающихся в стране высшему образованию, на основе интеграции изобразительного искусства. Также дается информация о важности интеграции предметов и достижения качества образования.

Ключевые слова: современное образование, интеграция, интегративное образование, кинестетическое образование.

Abstract: this article talks about the methodology of teaching students studying higher education in the country, based on the integration of fine arts. Information is also given on the importance of subject integration and achieving quality education.

Key words: modern education, integration, integrative education, kinesthetic education.

O'zbekiston Respublikasida inson huquqlari sohasidagi Milliy ta'lim dasturining (keyingi o'rinlarda — Milliy ta'lim dasturi) asosiy maqsadi — Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari sohasida ta'lim va tarbiya to'g'risidagi Deklaratsiyasi qoidalari va inson huquqlari sohasidagi Jahon ta'lim dasturining to'rtinchi bosqichini amalga oshirish, shuningdek, aholi barcha qatlamlarining inson huquqlari va erkinliklari to'g'risidagi milliy va xalqaro standartlar to'g'risida xabardorligini, ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligini yanada oshirishdan iboratdir.¹

Quyidagilar Milliy ta'lim dasturining asosiy vazifalari hisoblanadi:

- yoshlarning inson huquqlari va erkinliklari sohasidagi xabardorligini oshirish;
- davlat organlari xodimlarining inson huquqlari va gender tenglik sohasidagi bilim va ko'nikmalarini oshirish;
- inson huquqlari sohasida pedagog kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish va ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash;
- aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarining inson huquqlari sohasida xabardorligini oshirish;
- inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasida fuqarolik jamiyati institutlarining faolligini oshirish;

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasi Inson huquqlari sohasidagi Milliy ta'lim dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-46.

- zamonaviy texnologiyalar, badiiy asarlar, ommaviy axborot vositalaridan foydalangan holda inson huquqlari sohasida ta'lim va tarbiya tizimining samaradorligini oshirish;
- inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Milliy ta'lim dasturining asosiy yo'nalishlari

1. Yoshlarning inson huquqlari va erkinliklari sohasidagi xabardorligini oshirish yo'nalishida:

- "Inson huquqlari" haftaligini o'tkazish;

- mutaxassislik yo'nalishlarini hisobga olgan holda inson huquqlari bo'yicha o'quv dasturlar, o'quv va uslubiy qo'llanmalar tayyorlash;

- inson huquqlari va erkinliklari sohasidagi ta'lim yo'nalishida innovatsion tanlovlar, o'quvchi va talabalar uchun yozgi maktab, tanlovlar tashkil etish, ijtimoiy tadqiqotlar o'tkazish.

2. Davlat organlari xodimlarining inson huquqlari va gender tenglik sohasidagi bilim va ko'nikmalarini oshirish yo'nalishida:

- rahbar kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida inson huquqlari, gender tenglik masalalari bo'yicha o'quv kurslarini (soatlari) joriy qilish;

- huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari uchun inson huquqlari, qiynoqqa qarshi kurashish bo'yicha o'quv kurslarini tashkil etish;

- O'zbekiston Respublikasining inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalari to'plamlarini davlat tilida chop etish;

- O'zbekiston Respublikasining inson huquqlari sohasidagi xalqaro majburiyatlarini bajarishda ishtirok etayotgan davlat organlari va tashkilotlar mutaxassislarining inson huquqlari xalqaro standartlari bo'yicha malakasini muntazam oshirib borishni tashkil qilish.

3. Inson huquqlari sohasida pedagog kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish va ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash yo'nalishida:

- pedagog kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimida inson huquqlari o'quv kurslarini joriy qilish;

- huquqshunos-pedagog ta'lim yo'nalishini tashkil etish, shuningdek, "Inson huquqlari bo'yicha xalqaro huquq" magistratura mutaxassisligini takomillashtirish;

- inson huquqlari ixtisosligi bo'yicha oliy ta'limdan keyingi ta'limni takomillashtirish;

- inson huquqlarining dolzarb masalalari bo'yicha amaliy, fundamental va innovatsion ilmiy loyihalar tanlovlarini o'tkazish;

- inson huquqlarining dolzarb masalalari bo'yicha xorijiy oliy ta'lim va ilmiy tashkilotlarning bakalavriat, magistratura va doktoranturasida mutaxassislarni o'qitish hamda malakasini oshirish tizimini takomillashtirish.

4. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarining inson huquqlari sohasida xabardorligini oshirish yo'nalishida:

- nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari bo'yicha seminar-treninglar o'tkazish;

- ayollar va bola huquqlari bo'yicha o'quv kurslari joriy qilish;

- migrantlar huquqlari bo'yicha davlat organlari va tashkilotlari xodimlari uchun o'quv kurslari tashkil qilish.

5. Inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasida fuqarolik jamiyati institutlarining faolligini oshirish yo'nalishida:

- inson huquqlari bo'yicha ta'lim yo'nalishida davlat granti va ijtimoiy buyurtmalar tanlovini joriy qilish;

- inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasida fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikda turkum seminar-trening, davra suhbatlari o'tkazish;

- tadbirkorlar, fermerlar uchun inson huquqlari sohasida o'quv kurslari tashkil qilish, turkum seminarlar o'tkazish;

- kasaba uyushmalari tizimida inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari masalalarida o'quv kurslari tashkil etish.

6. Zamonaviy texnologiyalar, badiiy asarlar, ommaviy axborot vositalaridan foydalangan holda inson huquqlari sohasida ta'lim va tarbiya berish tizimining samaradorligini oshirish yo'nalishida:

- maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari uchun bola huquqlarini o'rganish bo'yicha uslubiy qo'llanma, ko'rgazmali materiallar yaratish;

- O'zbekiston Respublikasida inson huquqlari sohasidagi ta'lim va tarbiyani mustahkamlash, inson huquqlari milliy tizimi haqida turkum radio va teledasturlar, ko'rsatuvlar tashkil etish, inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasiga oid ijtimoiy video, audio roliklar yaratish;

- axborot xizmatlari xodimlari va jurnalistlar uchun inson huquqlari bo'yicha o'quv kurslari tashkil qilish;

- inson huquqlari sohasida ta'lim olish bo'yicha elektron platformani yaratish.

7. Inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish yo'nalishida:

- BMTning Inson huquqlari bo'yicha Oliy komissari boshqarmasi, Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti, Yevropa Kengashi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan inson huquqlari ta'limi sohasida hamkorlikni rivojlantirish;

- inson huquqlari bo'yicha ta'lim sohasida xalqaro anjumanlar tashkil etish, shuningdek, inson huquqlari bo'yicha xorijiy oliy ta'lim va ilmiy tashkilotlar bilan xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Ushbu qarorda keltirilgan vazifalar sifatli ta'limni amalga oshirish, jahon ta'lim tizimidan andoza olish kabi vazifalarni qo'yadi.

Ta'limdagi integratsiya - bu talabaning shaxsini rivojlantirish va o'z-o'zini rivojlantirishga qaratilgan dunyoning yaxlit ko'rinishini shakllantirish uchun ma'lum bir ta'lim tizimi doirasida tarkibning tarkibiy qismlari o'rtasida aloqalarni o'rnatish jarayoni.

Zamonaviy ta'limda fanlarni integratsiyalashuvi yangi pedagogik yechimlarni faol izlash, talabalarga samarali va asosli ta'sir ko'rsatish uchun pedagogik xodimlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish yo'nalishlaridan biridir. Integratsiya - bu zamonaviy ta'limning asos, poydevori. Bu o'qituvchini ijodiy jarayonda talabalar bilan birgalikdagi ta'limga faol kirishish imkonini beradi. Bundan kelib chiqib aytish mumkinki, maktabda yoki oliy o'quv yurtida o'rganilayotgan har qanday fan integral ta'lim sharoitida rivojlanayotgan tizimga aylanishi mumkin. Bu, ayniqsa, kelajakdagi tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash muammosiga taalluqlidir, ularning kasbiy faoliyati maktab o'quvchilarida hayoliy fikrlashni rivojlantirish, ularning har qanday aniq muammoni ijodiy hal qilishda turli sohalaridagi bilimlarini qo'llash qobiliyati bilan bog'liq. Turli fanlarning o'zaro ta'siri va o'zaro bog'liqligi muammosi va san'at namoyondalari, san'atshunoslar va olimlar orqali ko'rib chiqiladi. Shunga asoslanib, maqolada ta'limning asosiy hal qiluvchi omillari - bu joy va atrof-muhit deb ta'kidlangan.

Integratsiya - bu butunning yagona g'oyasi, dunyo haqidagi yagona bilim, bu dunyodagi hamma narsa va har bir kishining o'zaro bog'liqligi.

Ushbu yaxlitlikni anglash tizimga birlashtirilgan usullar majmuasi, ma'lum bir ketma-ketlik va bir-biri bilan bog'liqlik orqali tushunilishi mumkin. Atrofimizdagi hayotni faqat elementlar va narsalarning butun atrof-muhit bilan bog'lanishi va aloqalarini o'zlashtirish orqali tushunish va anglash

mumkin. Bundan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, ta'limdagi integratsiya tizimli qurilgan pedagogik jarayondir. Talabalarni o'z rivojlanish dinamikasidagi har qanday hodisani turli pozitsiyalardan ko'rib chiqishga o'rgatadi; muayyan ijodiy muammoni hal qilishda turli sohalaridagi bilimlarni qo'llash qobiliyatini rivojlantiradi; talabalarning mustaqil ravishda ijodiy izlanishlar olib borish qobiliyatini takomillashtiradi; o'zini biror bir ijodiy yo'nalishda namoyon etish istagini rivojlantirish masalalarini maqsad qilib oladi.

Integrativ ta'limning asosiy g'oyalari, bir nechta fanning elementlarini, kontekstni va turli metodlarni birlashtirib, talabalarga yaxlit tuzilgan o'rganishni taqdim etishga asoslangan. Bu g'oyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Biriktirish. Talabalarning o'z ustida ishlash jarayonida turli fanning elementlarini birlashtirish va ulardan birlashgan tushunchalarni shakllantirish tushiniladi.

2. Kontekstual o'rganish. Ma'lum bir mavzuni turli sohalar bilan bog'lab o'rganish orqali, talabalarga uni amaliyoti va shuningdek, umumiy dunyo bilan bog'liqlikni anglash imkoniyatini taqdim etadi.

3. Tasavvurlarini rivojlantirish. Talabalarga savol, muammoni tahlil qilish, analitik fikrlash va taqdirlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali, ularning ish jarayoniga ijodkorona yonsashish uchun imkoniyat yaratadi.

4. Ko'nikma hamda ta'limni mustahkamlash. Integrativ ta'lim, talabalarning tanqidiy fikrlash, bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash uchun ilmiy salohiyatni qo'llab-quvvatlaydi.

5. Kinestetik ta'lim. Talabalarga ko'nikma olish uchun harakatni (kinetik va boshqa tajribalar orqali) qo'llash bilan, ularning tushunchalarini amalda mustahkamlashga imkoniyat yaratadi.

Integrativ ta'limning asosiy maqsadi talabalarga boshqa dars turidan olingan bilimlarni integratsiya qilish orqali, fanni umumiy o'zlashtirish va ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berishdir. Bu usul, talabalarning o'z fikrlarini shakllantirish, tahlil qilish qobiliyati va turli sohalar bilan bog'liqlikni anglashda ularga amaliy va nazariy yordam beradi.

Integratsiyalashgan yo'nalish talabaning o'qituvchilik kasbining ijodiy jarayonini o'zlashtirishga tabiiy, bosqichma-bosqich kirishini nazarda tutadi va har bir shaxsning turli ijodiy faoliyatda o'z qobiliyatini tushunish, his qilish va namoyon qilishga asoslanadi. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi kasbida 5 ta asosiy yo'nalish mavjud bo'lib, ular asosida badiiy ijod ham, badiiy pedagogika ham o'rganiladi: 1) tabiat, 2) jamiyat, 3) turli xil san'at, 4) fan (tarix, geografiya, tabiatshunoslik va boshqalar), 5) psixik jarayonlar.

Turli xil san'at turlarining o'zaro ta'siri. Oliy ta'lim muassasalari tuzilmasida, xususan, pedagogika muassasalarida bo'lajak mutaxassis – san'at o'qituvchisiga san'atning turlari bo'yicha badiiy ijod haqida asosiy tushunchalar berish zarur. Ular rang, shakl, makon bilan ishlashda nafaqat san'atning hayotdagi ahamiyatini anglab yetishlari, balki kerakli bilimlarni ham egallashlari va kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lishlari zarur.

Fan bilan aloqa. San'at kamdan-kam hollarda ilmiy nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi; u odatda faqat ijodkorlik, mahorat yoki qobiliyat bilan belgilanadi. Lekin zamonaviy davrda san'atni boshqa fanlardan ajratib bo'lmaydi, chunki umuminsoniy madaniy taraqqiyot kontseptsiyasi ham rivojlangan fanni, ham o'tmishda, hozirgi va kelajakda inson tomonidan intellektual, ma'naviy va moddiy sohalarida yaratilgan barcha narsalarni avaylab saqlashni o'z ichiga oladi. Bunda san'atning ahamiyati katta ekanligini bilishimiz qiyin emas.

Tasviriy san'at fanlari integratsiyasi asosida talabalar uchun dars mashg'ulotlarini tashkil etishning bir qancha muhim usullari mavjud:

1. Ko'rsatkichlar va ko'nikmalar. Dars mashg'ulotlarini tashkil etishda, talabalar uchun maqsadlar va yutuqlarni ko'rsatuvchi ko'nikmalar belgilash muhimdir. Masalan, foydalaniladigan texnologiyalarni, darsning mazmunini yoki amaliy mashg'ulotlar ahamiyati belgilanadi.

2. Amaliy mashg'ulotlar. Talabalar integratsiyalashtirilgan darslarni o'rganish va tushunchalarni mustahkamlash uchun amaliy mashg'ulotlarga ko'p e'tibor qaratish kerak. Bu mashg'ulotlar rivojlanayotgan yaratuvchi mahoratni ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

3. Dars vositalari va texnologiyalar. Integratsiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarida foydalanish mumkin bo'lgan ko'rsatkichlar, ko'nikmalar va texnologiyalardan foydalanish juda muhim. Virtual, onlayn darslar, texnologiyalar va ilmiy yondashuvlarni qo'llash talabalarga o'zlashtirilgan va o'rganish jarayonini osonlashtirish imkonini beradi.

4. Darsning fanlararo xususiyati. Tasviriy san'at fanlari integratsiyasi, boshqa fanlar bilan bog'lanish va ulardan foydalanishni ta'minlashda o'zaro munosabatlarni o'rnatishni talab qiladi. Matematika, tarix, texnologiya va boshqa fanlar bilan integratsiyalashtirilgan darslar, talabalarga tasviriy san'atni eng dolzarb shaklida o'rganish imkonini beradi.

5. Kooperativ o'quv usullari. Guruh ishlari, jamoatchilikda ishlash va ko'plab qo'shimcha o'quv usullari yordamida talabalar integratsiyalashtirilgan darslarda amaliy bilim va tushunchalarni o'rganishadi. Bunday usullar talabalarning bir-biriga qo'llab-quvvatlash va o'z fikrlarini o'zaro almashishiga muhit yaratadi.

6. Biriktirilgan o'quv materiallari. Talabalar uchun maxsus qo'llanmalar, yozuvlar, videolar yoki interaktiv materiallar orqali integratsiyalashtirilgan darslar o'tkazish zarur. Bu bilimlarni mustahkamlash va talabalarni fanlarni o'zlashtirishga yordam beradi.

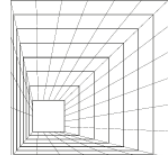
Tasviriy san'at fanlari integratsiyasi asosida dars mashg'ulotlarini tashkil etishda, ko'p qiyinchiliklarga muvofiq mashg'ulotlarning oson yechimi va qiziqarli tarzda o'rganishga yo'l beradi. Bunday usullar o'quvchilarni o'z fikrlarini ifodalash, tushunchalarni oshirish va san'atni yaxshiroq tushunishlari uchun imkoniyatlar beradi.

Bizning tushunchamizda integratsiya nafaqat fanlar bo'yicha bilimlarning o'zaro bog'liqligi nuqtai nazaridan, balki ta'lim texnologiyalari, usullari va shakllarining integratsiyasi sifatida ham ko'rib chiqiladi. Pedagogik faoliyat me'yorlar va ijodkorlik, fan va san'at uyg'unligidir. Shuning uchun mavjud bo'lgan turli xil o'quv faoliyati usullarini birlashtirish, to'g'ri birlashtirish muhimdir.

Shunday qilib, o'qituvchining kasbiy faoliyatida an'anaviy metodlar darajasida emas, balki fanlar va o'qitish texnologiyalari bo'yicha bilimlarni integratsiyalashuvi darajasida doimo tadqiqot, pedagogik ijodkorlik uchun imkoniyat mavjud ekan, talabalarga integratsiyalashgan ta'lim berish orqali sifatli ta'limga erishish mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasi Inson huquqlari sohasidagi Milliy ta'lim dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-46.
2. "San'at" ta'lim yo'nalishi o'qituvchisining zamonaviy badiiy tafakkuri. Badiiy ta'lim va bolalarni ko'p badiiy tarbiyalash tarixi, nazariyasi va psixologiyasiga oid tanlangan asarlar. Badiiy ta'lim instituti. Rossiya ta'lim akademiyasi. Moskva 2004 yil.
3. Kashekova I.E. Oldindan va ixtisoslashtirilgan ta'limda san'at bilan integratsiya va konvergensiya texnologiyasi.

4. X Э Султанов. (2023). Методика преподавания прикладной графики в художественно-образовательных учреждениях республики Узбекистан. PEDAGOGS Jurnal, 32(2), 4–8
5. X Э Султанов. (2023). Талабалар фаоллаштиришда халқаро ҳамкорликни ривожлантиришининг таъсири. PEDAGOGS jurnal 34 (3), 73-78
6. Бердиев Достон Абдувоитович, Султанов Хайтбой Эралиевич Тасвирий санъатда кластер ёндашуви сифатида стеам таълимини татбиқ этиш// научный журнал Интернаука/ часть 7. Москва, 2022 № 15(238) - ст 13-14
7. Бердиев Достон Абдувоитович Кластер ҳамкорлигида ташкил этилган тасвирий санъат тўғаракларнинг таълим-тарбия соҳасидаги аҳамияти // INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific online conference (23rd March, 2023) – Canada, Ottawa : "CESS", 2023. Part 19–24 p.
8. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). TASVIRIY SAN'ATNING FANLARARO ALOQALAR TIZIMIDAGI O'RNI. PEDAGOGS Jurnal, 31(1), 142–148.
9. Abduvoitovich B. D. Tasviriy san'atda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati //So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – T. 6. – №. 4. – C. 54-58.
10. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). Steam ta'limini tatbiq etish orqali tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi mazmunini takomillashtirish usullari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 2(18), 187–193. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7843850>
11. Berdiyev Doston Abduvoitovich 2023. Umumta'lim maktablarida tasviriy san'atni o'qitish muammolari (Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi tarixi). Scientific Impulse. 1, 9 (May 2023), 520–527
12. Utkirova Mamura Faxridin qizi. (2023). Maktab o'quvchilarini badiiy– ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tasviriy san'atning o'rni. PEDAGOGS Jurnal, 36(1), 127–132
13. Narimanova Shodiya Sadulla qizi. (2023). Tasviriy san'at mashg'ulotlarida integratsiyaga asoslangan ta'limning ahamiyati . PEDAGOGS Jurnal, 36(1), 133–138